

Una invitació a entendre('ns) més enllà del cofoisme.

Entrevista a Ramon Margalef

Laia Martín

—*Vostè fou un pioner. Com era la investigació científica a l'Espanya de la postguerra?*

—No era pitjor que ara. Ho dic ara i ho he dit sempre. Estic bastant decebut de com funciona el país en termes de ciència. Ara els que puguen són la generació dels meus néts i els veig amb empena. En definitiva, més que no pas els polítics, els qui fan tirar endavant els projectes són les persones. Es necessita, tanmateix, un cert estímul institucional i ambiental i ara no hi és. Els mitjans de comunicació, molt especialment la televisió, no hi ajuden. Hi ha molta distracció. L'infant que no tenia res més a fer i s'entretenia mirant les formigues ja no hi és.

—*Sí, però tothom diu que es mira els documentals sobre la naturalesa...*

—No són prou efectius. És com mirar un pastís en un aparador o menjar-se'l. Hi ha poc contacte amb la naturalesa i la gent s'estima més estar asseguda mirant la televisió que passejar-se per la muntanya o trobar un escarabat. Cal tenir en compte que estar assegut mirant una cosa és molt diferent, a causa de la mateixa activació del sistema nerviós, que anar darrere la cosa. A més, vivim en grups massa nombrosos on es fa difícil que la gent circuli.

—*I creu que aquest procés és irreversible?*

—És clar que ho és! Cada cop som més i ocupem més espai i necessitem més carreteres. La naturalesa queda reduïda a parcs; la fauna, a zoològics. Però, fins i tot així, es parla de fer fora de les ciutats els zoos, segurament perquè més val vendre els terrenys aquests per fer cases.

—*Tornant a la qüestió de la recerca, com veu el moment actual?*

—El país no dona gaire de si. Té moltes pretensions intel·lectuals, però no obtindríem una nota gaire alta. Som entusiastes, sí, en certes coses; però la mena d'insistència i persistència que la ciència demana no la tenim; si més no, no és suficient la que demostrem tenir.

—*Per què el científic no ha de ser ortodox?*

—Perquè la ciència, que és progressiva de mena, fa descobrir cares noves contínuament. L'ortodòxia, en canvi, les deixa enrere.

—*Quin és el paper de l'espècie humana en la biosfera?*

—En principi, hauria de respondre que com el de qualsevol espècie. Tanmateix, l'home és més poderós perquè pot organitzar l'energia i modificar moltíssimes coses del seu entorn. Massa poderós pel seny que manifesta, si se'm permet dir una impressió particular.

—*El Dr. Sabater Pi ens deia que l'espècie humana es pensa millor que no pas és...*

—Depèn molt. Perquè si aquest afany expansiu de l'home es considera com una dinàmica de millorar, d'aprendre més a força de tenir curiositat aleshores és positiu. Ara bé, si ja estem cofois d'haver arribat a ser el mico pelat i ens estem asseguts davant la televisió o la pantalla del cinema o llegint el diari, aleshores la nostra condició no és gens estimulante. De qualsevol manera, els humans ens hem de veure com uns elements dintre d'un sistema molt més complex i molt més gran del que ens imaginem.

—*Què ha fet de bo l'espècie humana a la biosfera?*

—Estar-s'hi. La major part dels avenços han estat per satisfer les tendències del moment. L'home, a més, és una mena de simi amb molta capacitat d'imitació. Després hi ha un sentiment de cofoisme d'haver dominat la naturalesa. Es parla més de l'idioma que no pas de què es diu amb aquest idioma. Tot plegat ens porta molt sovint a queixar-nos sobre la migradesa de la condició humana. I, jo que sóc gran, que he viscut grans calamitats provocades per l'home, què hauria de dir a títol personal? Jo, que he estat a la guerra, a la batalla de l'Ebre! La projecció vers el futur ve modificada per l'entorn actual. Els jòvens s'ho passen més bé, però tenen més dificultats per aprendre certes coses o per assolir un cert estat d'ànim. Jo vinc d'una època passada i enyoro certes característiques que tenia aquell entorn antic i que, en certa manera, donaven més llibertat que no pas el d'ara.

—*Vostè ha dit que l'home és més perillós per a la seva pròpia espècie que per a la natura.*

—Sí, pensant en termes humans, ho veig d'aquesta manera. Pensant en termes de naturalesa, crec que aquesta diria: "Ja s'ho faran que ja s'ho trobaran". Nosaltres som part de la naturalesa, però, i res del que és humà no es pot considerar aliè a la naturalesa. L'evolució té etapes. Ara tenim els sentits reforçats per tota aquesta parafernàlia d'instruments que anomenem digitals. Doncs bé, l'home per naturalesa ja ho és de digital, es mou entre 0 i 1. Forçar-nos a prendre decisions clares en un sentit o en un altre és una dimensió digital. Només quan mirem els matisos i els claroscurs podem veure coses diferents. Però, vaja, això són comentaris d'un vell.

—*Quins són, al seu entendre, els veritables problemes medioambientals d'avui dia?*

—No tenen remei. El principal problema és l'increment de la urbanització i dels enllaços de carreteres. Ho explico breument. Abans teníem una naturalesa més o menys conreada, però amb poblaments discontinus i aquests poblaments discontinus estaven units per carreteres poc freqüentades. Ara, l'estructura de taques humanitzades dins d'un entorn natural s'ha invertit. Ara la xarxa unida està humanitzada i, si queden alguns racons en estat natural, queden aïllats els uns dels altres. A vegades, a aquests fragments, se'ls anomena Parc Natural o Espai de Conservació, amb la qual cosa s'hi arrossega també la gent allí al damunt. En definitiva, aquest procés de transformació és com passar d'una solució a una gelatina: una inversió de fases. I és un fenomen imparabile. Per altra part, les vies de comunicació són molt freqüentades i l'impacte s'ha de mesurar multiplicant el nombre de vehicles per la velocitat amb què circulen. Teníem una suspensió o un dissolució i s'ha coagulat: aquest és el canvi més gran que ha provocat l'home en el medi ambient. Cal afegir-hi la transmissió

d'informació instantàniament arreu del planeta. Aquests canvis són fets inevitables de la mateixa evolució. Però, des del punt de vista del naturalista, especialment del naturalista vell que havia conegut un país on es podien fer excursions i descobrir racons i plantes gairebé inèdites, he de dir que aquest món s'ha perdut perquè se n'ha capgirat l'estructura. Ara qui mana és la xarxa humanitzada.

—*Vostè ha dit que, en temes de natura, prefereix els poetes als advocats. Hem d'interpretar que es malfia dels gestors públics?*

—Molt. Especialment dels advocats polítics que constitueixen una línia. Nosaltres venim dels monos. Doncs els polítics vénen dels advocats. Els poetes són més agosarats i surten fora d'un camí fressat. Com a mínim, ho intenten. Els altres només l'utilitzen. El científic hauria de sentir-se, per tant, molt més a prop dels poetes que dels advocats.

—*Com s'explica la natura a un nen de ciutat?*

—Portant-lo al camp o fent-li plantar llavors en un parell de testos a la terrassa. O portant-lo el mes de febrer a veure els ametllers florits i recitar-los Maragall, molt especialment el *Cant espiritual*. És molt important aquesta funció emotiva, poètica si es vol, de la naturalesa que volem fer desaparèixer de la vessant didàctica a causa de la insistència en els fonaments estrictament científics. És bàsic anar a parar als orígens moleculars de la naturalesa, però no hem d'oblidar que la pujada del material de base de tipus químic té una expressió final que, a través de la poesia, permet reintroduir les deixalles que quedin de la naturalesa dintre del món que ens envolta. Un nen, mentre sigui un nen, pot entendre la natura. Quan es faci ciutadà s'haurà acabat.

—*Li he llegit una afirmació molt interessant en què sosté que la biologia hauria de passar a cosmologia.*

—Oh, és clar! La humanitat és un capítol de la vida. Hauríem d'esbrinar on hi ha vida. Però davant de la vida hi ha el problema de l'estructuració del món, si no amb les característiques de la vida a la Terra, amb unes condicions semblants. Encara no s'ha trobat cap planeta a explorar on hi hagi vida i seria molt important per obtenir dades sobre aquest procés. Les propietats del que anomenem vida constitueixen una etapa avançada de l'evolució. Jo crec que hi deu haver altres formes de vida, potser semblants a la nostra. Ara bé, aquest descobriment segurament no seria notícia a la televisió, si no és per dir que han arribat allà i s'hi ha trobat gent que parla en català.